

Pani
Elżbieta Witek
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Na podstawie art. 118 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej i na podstawie art. 32 ust. 2 regulaminu Sejmu niżej podpisani posłowie wnoszą projekt ustawy:

- o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Do reprezentowania wnioskodawców w pracach nad projektem ustawy upoważniamy pana posła Jarosława Sachajkę.

(-) Waldemar Andzel; (-) Iwona Arent; (-) Piotr Babinetz; (-) Barbara Bartuś; (-) Joanna Borowiak; (-) Anna Ewa Cicholska; (-) Krzysztof Czarnecki; (-) Przemysław Drabek; (-) Anna Gembicka; (-) Kazimierz Gwiazdowski; (-) Marek Kuchciński; (-) Paweł Kukiz; (-) Paweł Lisiecki; (-) Marek Matuszewski; (-) Kazimierz Matuszny; (-) Jan Mosiński; (-) Aleksander Mrówczyński; (-) Jacek Osuch; (-) Anna Paluch; (-) Jerzy Paul; (-) Jarosław Sachajko; (-) Marek Suski; (-) Andrzej Szlachta; (-) Stanisław Szwed; (-) Ewa Szymańska; (-) Jacek Świat; (-) Robert Telus; (-) Ryszard Terlecki; (-) Włodzimierz Tomaszewski; (-) Grzegorz Wojciechowski; (-) Grzegorz Adam Woźniak; (-) Stanisław Żuk.

U S T A W A

z dnia.....

o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

Art. 1. W ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840 oraz z 2023 r. poz. 951) wprowadza się następujące zmiany:

1) po art. 33 dodaje się art. 33a w brzmieniu:

„Art. 33a. 1. Kto w wyniku poszukiwań, o których mowa w art. 36b ust. 1, znalazł lub pozyskał przedmiot, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym albo innym zabytkiem ruchomym, jest obowiązany niezwłocznie zawiadomić o tym wojewódzkiego konserwatora zabytków.

2. W przypadku znalezienia lub pozyskania na obszarze nie większym niż 100 m² co najmniej trzech przedmiotów, co do których istnieje przypuszczenie, że są one zabytkami archeologicznymi, prowadzący poszukiwania obowiązany jest niezwłocznie zawiadomić o tym wojewódzkiego konserwatora zabytków i wstrzymać poszukiwania do czasu przeprowadzenia czynności, o których mowa w ust. 3 jednak na okres nie dłuższy niż 30 dni od dnia przyjęcia zawiadomienia. W zawiadomieniu należy wskazać lokalizację znalezionych przedmiotów.

3. W terminie 5 dni od dnia otrzymania zawiadomienia, o którym mowa w ust. 1 lub 2, wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany dokonać oględzin znalezionego lub pozyskanego przedmiotu i miejsca jego znalezienia lub pozyskania oraz, w razie potrzeby, zorganizować badania archeologiczne. Oględziny mogą się odbyć przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających dokonanie tej czynności na odległość.

4. Wojewódzki konserwator zabytków w terminie 30 dni od dnia zakończenia oględzin, dokonuje oceny czy znaleziony lub pozyskany przedmiot jest zabytkiem i informuje zgłaszającego o ustaleniach i dalszych działaniach co do znalezionego przedmiotu.

5. Po ustaleniu, że znaleziony lub pozyskany przedmiot jest zabytkiem, wojewódzki konserwator zabytków niezwłocznie zamieszcza informacje o znalezionym zabytku w rejestrze poszukiwań, o którym mowa w art. 36d ust. 1 ustawy.”;

2) art. 34 otrzymuje brzmienie:

„Art. 34. 1. Osobom, które odkryły w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych, przypadkowo znalazły albo znalazły lub pozyskały w wyniku poszukiwań, o

których mowa w art. 36b ust. 1, zabytek archeologiczny, przysługuje nagroda pieniężna lub dyplom, jeżeli dopełniły obowiązków określonych odpowiednio w art. 32 ust. 1, art. 33 ust. 1 lub w art. 33a ust. 1 i 2.

2. Nagrodę pieniężną przyznaje się, gdy zabytek posiada szczególną wartość historyczną, artystyczną lub naukową, a w pozostałych przypadkach przyznaje się dyplom.

3. Wartość przyznanej nagrody pieniężnej nie może być wyższa niż dwudziestopięciokrotność kwoty przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w gospodarce narodowej w poprzednim roku kalendarzowym, ogłaszanej przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej "Monitor Polski".

4. W wyjątkowych wypadkach, gdy zabytek posiada oprócz szczególnej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej także znaczną wartość materialną, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków wysokość nagrody pieniężnej może zostać podwyższona do trzydziestokrotności przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia, o którym mowa w ust. 3.

5. Nagrody pieniężne wypłaca się ze środków finansowych przewidzianych w części budżetu państwa, której dysponentem jest minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

6. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego określi, w drodze rozporządzenia, tryb przyznawania nagród pieniężnych i dyplomów, uwzględniając konieczność zapewnienia przejrzystości i sprawności postępowania. ";

3) w art. 35:

a) ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Przedmioty będące zabytkami archeologicznymi:

1) odkrytymi,

2) znalezionymi przypadkowo,

3) znalezionymi lub pozyskanymi w wyniku poszukiwań, o których mowa w art.

36b ust. 1,

4) pozyskanymi w wyniku badań archeologicznych

- stanowią własność Skarbu Państwa.”,

b) uchyla się ust. 2,

c) ust. 3 otrzymuje brzmienie:

„3. Miejsce przechowywania zabytków archeologicznych odkrytych, znalezionych przypadkowo, znalezionych lub pozyskanych w wyniku poszukiwań, o których mowa w art. 36b ust. 1, albo pozyskanych w wyniku badań archeologicznych określa wojewódzki konserwator zabytków, przekazując je, w drodze decyzji, w depozyt muzeum lub innej jednostce organizacyjnej, za jej zgodą.”;

4) w art. 36:

a) w ust. 1:

- uchyla się pkt 12,

- dodaje się pkt 13 w brzmieniu:

„13) wydobyć wielkogabarytowy zabytek ruchomy, wymagający użycia maszyn budowlanych.”,

b) po ust. 1a dodaje się ust. 1b w brzmieniu:

„1b. Poszukiwania ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych na obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej przy użyciu urządzenia elektronicznego lub technicznego można prowadzić na podstawie pozwolenia dyrektora urzędu morskiego wydanego w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków właściwym dla siedziby urzędu morskiego.”,

c) w ust. 2 wyrazy „pkt 5 i 12” zastępuje się wyrazami „pkt 5”,

d) ust. 7 otrzymuje brzmienie:

„7. Pozwolenie na prowadzenie badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa, badań konserwatorskich i architektonicznych przy zabytku wpisanym do rejestru albo badań archeologicznych, wydaje się również na wniosek osób fizycznych albo jednostek organizacyjnych zamierzających prowadzić te badania. W przypadku nieuzyskania zgody właściciela lub posiadacza nieruchomości na przeprowadzenie tych badań przepisy art. 30 ust. 1 i 2 stosuje się odpowiednio.”;

5) po art. 36a dodaje się art. 36b-36d w brzmieniu:

„Art. 36b. 1. Poszukiwania ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych przy użyciu urządzeń elektronicznych i technicznych, zwane dalej „poszukiwaniami”, można prowadzić, z zastrzeżeniem art. 36c ust. 1, pod warunkiem posiadania zgody właściciela nieruchomości lub posiadacza nieruchomości i po dokonaniu zgłoszenia poszukiwań do rejestru, o którym mowa w art. 36d ust. 1.

2. Zgłoszenia poszukiwań dokonuje się przed rozpoczęciem poszukiwań za pomocą aplikacji mobilnej udostępnionej przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

3. Zgłoszenie poszukiwań powinno zawierać:

- 1) oznaczenie zgłaszającego: imię i nazwisko, numer PESEL, albo numer paszportu lub innego dokumentu potwierdzającego tożsamość w przypadku osoby nieposiadającej numeru PESEL, adres do korespondencji oraz adres poczty elektronicznej;
- 2) termin oraz zakres terenowy prowadzenia poszukiwań;
- 3) oświadczenie zgłaszającego poszukiwania o posiadaniu zgody właściciela lub posiadacza nieruchomości na prowadzenie poszukiwań;
- 4) oświadczenie zgłaszającego o byciu osobą pełnoletnią;
- 5) oświadczenie o zobowiązaniu się do zgłaszania znalezionych przedmiotów, które mogą być zabytkami;
- 6) oświadczenie zgłaszającego o prawdziwości informacji zawartych w zgłoszeniu poszukiwań.

4. Oświadczenie, o którym mowa w ust. 3 pkt 6, składane jest pod rygorem odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia. Składający oświadczenie jest obowiązany do zawarcia w nim klauzuli o następującej treści: „Jestem świadomy odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia.”. Klauzula ta zastępuje pouczenie organu o odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia.

5. W odniesieniu do tego samego obszaru zgłoszenie poszukiwań może być dokonane przez dowolną liczbę zgłaszających.

6. Z chwilą dokonania zgłoszenia poszukiwań jest ono skuteczne i można rozpocząć poszukiwania.

Art. 36c. 1. Zabrania się poszukiwania ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych przy użyciu urządzenia elektronicznego i technicznego na obszarach:

- 1) będących zabytkami wpisanymi do rejestru lub ujętymi w ewidencji zabytków i w odległości bliższej niż 5 metrów od nich;
- 2) będących zabytkami uznanymi za pomnik historii;
- 3) parków kulturowych;

- 4) objętych ochroną na podstawie Konwencji w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, przyjętej w Paryżu dnia 16 listopada 1972 r. (Dz. U. z 1976 r. poz. 190 i 191) i ich stref buforowych;
- 5) którym przyznano Znak Dziedzictwa Europejskiego, o którym mowa w decyzji Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1194/2011/UE z dnia 16 listopada 2011 r. ustanawiająca działanie Unii Europejskiej na rzecz Znaku Dziedzictwa Europejskiego;
- 6) cmentarzy, dawnych cmentarzy, mogił i grobów wojennych oraz miejsc kaźni ujętych we właściwych rejestrach lub posiadających widoczną formę, umieszczone symbole lub oznaczenia wskazujące na ich charakter;
- 7) pomników zagłady i ich stref ochronnych.

2. Przepisy art. 10a stosuje się odpowiednio w przypadkach, o których mowa w ust. 1 pkt 1.

3. Osoba poszukująca zabytków jest obowiązana przerwać poszukiwania w miejscu znalezienia zwłok lub szczątków ludzkich, przedmiotów lub substancji groźnych dla zdrowia i życia ludzi, w szczególności materiałów wybuchowych oraz toksycznych substancji chemicznych, i zawiadomić niezwłocznie najbliższą jednostkę Policji.

Art. 36d. 1. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego prowadzi w systemie teleinformatycznym rejestr poszukiwań ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych oraz zgłoszonych zabytków, o których mowa w art. 33a, zwany dalej "rejestrem poszukiwań".

2. W rejestrze poszukiwań gromadzi się następujące dane:

- 1) imię i nazwisko, numer PESEL, albo numer paszportu lub innego dokumentu potwierdzającego tożsamość w przypadku osoby nieposiadającej numeru PESEL, adres do korespondencji oraz adres poczty elektronicznej osoby zgłaszającej poszukiwania;
- 2) termin oraz zakres terenowy zgłoszonych poszukiwań;
- 3) oświadczenie zgłaszającego poszukiwania o posiadaniu zgody właściciela lub posiadacza nieruchomości na prowadzenie poszukiwań;
- 4) oświadczenie zgłaszającego o byciu osobą pełnoletnią;
- 5) oświadczenie o zobowiązaniu się do zgłaszania znalezionych przedmiotów, które mogą być zabytkami;
- 6) oświadczenie zgłaszającego o prawdziwości informacji zawartych w zgłoszeniu;
- 7) informacje o zgłoszonych zabytkach ruchomych.

3. Administratorem danych, w tym danych osobowych, zawartych w systemie teleinformatycznym, o którym mowa w ust. 1, jest minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

4. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego wykonuje obowiązki, o których mowa w art. 15 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (Dz. Urz. UE L 119 z 04.05.2016, str. 1, z późn. zm.).

5. Utrzymanie i rozwój rejestru poszukiwań, w celu realizacji zadań określonych w ustawie, zapewnia minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w tym:

- 1) zapewnia ochronę przed nieuprawnionym dostępem do rejestru poszukiwań;
- 2) zapewnia integralność danych w rejestrze poszukiwań;
- 3) zapewnia dostępność systemu teleinformatycznego, w którym rejestr poszukiwań jest prowadzony, dla podmiotów przetwarzających dane w tym rejestrze;
- 4) przeciwdziała uszkodzeniom systemu teleinformatycznego, w którym rejestr poszukiwań jest prowadzony;
- 5) określa zasady bezpieczeństwa przetwarzanych danych, w tym danych osobowych;
- 6) określa zasady zgłaszania naruszenia ochrony danych osobowych;
- 7) zapewnia rozliczalność działań dokonywanych na danych rejestru poszukiwań;
- 8) zapewnia poprawność danych przetwarzanych w rejestrze poszukiwań.

6. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego oraz wojewódzcy konserwatorzy zabytków przetwarzają dane, w tym dane osobowe, zawarte w rejestrze poszukiwań w zakresie niezbędnym do weryfikacji realizacji czynności, o których mowa w art. 33a ust. 1 i 5 oraz w art. 36b ust. 1. Dane przetwarzane są przez okres 3 lat od dnia ostatniej aktywności użytkownika w rejestrze poszukiwań.

7. Wojewódzki konserwator zabytków za pośrednictwem właściwego wojewody przedstawia ministrowi właściwemu do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego w terminie do dnia 31 marca każdego roku, zbiorczą informację o:

- 1) zgłoszonych na terenie województwa poszukiwaniach ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych;

2) zabytkach archeologicznych lub innych zabytkach ruchomych znalezionych lub pozyskanych w wyniku poszukiwań, o których mowa w pkt 1.

8. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego jest obowiązany do udostępniania i upowszechniania informacji przestrzennej o terenach objętych zakazem poszukiwań.

9. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w drodze rozporządzenia, określi szczegółowe warunki techniczne działania aplikacji mobilnej, o której mowa w art. 36b ust. 2, oraz szczegółowy tryb dokonywania zgłoszeń poszukiwań, uwzględniając konieczność zapewnienia efektywności postępowania oraz sprawności działania aplikacji mobilnej.”;

6) w art. 37 w ust. 1 w pkt 1-3 wyrazy „art. 36 ust. 1 i 1a” zastępuje się wyrazami „art. 36 ust. 1-1b”;

7) w 43 w ust. 1 pkt 3 skreśla się wyrazy „lub poszukiwań, o których mowa w art. 36 ust. 1 pkt 12”;

8) w art. 48:

a) w pkt 1 wyrazy „ust. 2, badania lub poszukiwania”” zastępuje się wyrazami „ust. 1b lub 2, odpowiednio poszukiwania lub badania,

b) w pkt 2 i 3 wyrazy „art. 36 ust. 2” zastępuje się wyrazami „art. 36 ust. 1b lub 2”;

9) uchyla się art. 109c;

10) po art. 109c dodaje się art. 109d i art. 109e w brzmieniu:

„Art. 109d. 1. Kto wbrew postanowieniom art. 36c ust. 1 poszukuje ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych przy użyciu urządzenia elektronicznego lub technicznego, na obszarze, który jest:

1) zabytkiem wpisanym do rejestru lub ujętym w wojewódzkiej ewidencji zabytków lub w odległości bliższej niż 5 metrów od nich,

2) zabytkiem uznanym za pomnik historii,

3) parkiem kulturowym,

4) objęty ochroną na podstawie Konwencji w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, przyjętej w Paryżu dnia 16 listopada 1972 r. (Dz. U. z 1976 r. poz. 190 i 191) lub jest jego strefą buforową,

5) obiektem któremu przyznano Znak Dziedzictwa Europejskiego, o którym mowa w decyzji Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1194/2011/UE z dnia 16 listopada 2011 r. ustanawiającej działanie Unii Europejskiej na rzecz Znaku Dziedzictwa Europejskiego,

6) cmentarzem, dawnym cmentarzem, mogiłą albo grobem wojennym, lub miejscem kaźni ujętym we właściwym rejestrze lub posiadającym widoczną formę, umieszczone symbole lub oznaczenia wskazujące na jego charakter,

7) pomnikiem zagłady lub jego strefą ochronną

- podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

2. Tej samej karze podlega, kto na obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej bez pozwolenia albo wbrew warunkom pozwolenia poszukuje ukrytych lub porzuconych zabytków, w tym przy użyciu urządzenia elektronicznego lub technicznego.

Art. 109e. 1. Kto prowadzi poszukiwania ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych przy użyciu urządzenia elektronicznego lub technicznego bez dopełnienia obowiązku dokonania zgłoszenia poszukiwań, podlega karze grzywny.

2. W razie ponownego ukarania za wykroczenie, o którym mowa w ust. 1, sąd może orzec środek karny zakazu poszukiwania ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych przy użyciu urządzenia elektronicznego lub technicznego na okres do 3 lat.”;

11) w art. 120 wyrazy „art. 110-119a” zastępuje się wyrazami „art. 109e-119a”.

Art. 2. 1. W przypadku braku możliwości wdrożenia odpowiednich rozwiązań technicznych umożliwiających działanie aplikacji, o której mowa w art. 36b ust. 2, w dniu wejścia w życie ustawy zgłoszenia poszukiwań dokonywane są za pomocą elektronicznej platformy usług administracji publicznej ePUAP.

2. W przypadku, o którym mowa w ust. 1, minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego ogłasza w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski” oraz na stronie podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej urzędu go obsługującego komunikat określający dzień wdrożenia rozwiązań technicznych umożliwiających działanie aplikacji mobilnej, o której mowa w art. 36b ust. 2 ustawy zmienianej w art. 1.

3. Komunikat, o którym mowa w ust. 1, ogłasza się w terminie co najmniej 3 miesięcy przed dniem wdrożenia rozwiązań technicznych określonych w tym komunikacie.

Art. 3. 1. Postępowania w sprawie wydania decyzji, o której mowa w art. 36 ust. 1 pkt 12 ustawy zmienianej w art. 1 w dotychczasowym brzmieniu, wszczęte i niezakończone przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy i niezakończone decyzją ostateczną umarza się.

2. Do postępowań w sprawie przyznania nagród, o których mowa w art. 34 ustawy zmienianej w art. 1 w dotychczasowym brzmieniu, wszczętych i niezakończonych decyzją ostateczną przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy stosuje się przepisy dotychczasowe.

Art. 4. Ustawa wchodzi w życie z dniem 1 maja 2024 r.

UZASADNIENIE

Ustawa zakłada wprowadzenie nowych oraz zmianę niektórych istniejących przepisów regulujących amatorskie poszukiwania zabytków w Polsce. Celem ustawy jest między innymi zwiększenie bezpieczeństwa dziedzictwa kulturowego poprzez wyłączenie z amatorskich poszukiwań miejsc pozostających pod ochroną konserwatorską, a także miejsc pochówków, miejsc kaźni i pomników zagłady. Proponowane zmiany, zgodnie z zapisami ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską Konwencji ramowej Rady Europy o wartości dziedzictwa kulturowego dla społeczeństwa, umożliwią także włączenie dużych grup społecznych w polski system ochrony dziedzictwa kulturowego i archeologicznego.

Tak stosunkowo młoda i specyficzna dziedzina aktywności społecznej, jaką jest ogólnie pojęte poszukiwanie zabytków, wymaga od państwa stworzenia optymalnego systemu prawnego. Postępujący wzrost zainteresowania tą dziedziną nie może pozostać niezauważony przez ustawodawcę. Obecny system prawny okazał się niewystarczający wobec postępujących zmian kulturowych, środowiskowych oraz rozwijającej się cyfryzacji. Stąd zachodzi istotna potrzeba wprowadzenia nowych norm prawnych.

Wprowadzenie nowych rozwiązań prawnych, **w tym utworzenia rejestru poszukiwań**, będzie miało wymierny pozytywny wpływ na funkcjonowanie zarówno obywateli, jak i organów administracji publicznej. Ustawa, w szczególności przez wprowadzenie nowoczesnych rozwiązań technicznych w postaci aplikacji cyfrowej do obsługi zgłoszeń poszukiwań, stworzy lepsze warunki do sprawnego zarządzania informacjami na temat zabytków ruchomych i nieruchomych, odkrywanych w trakcie poszukiwań. Projekt dotyczy szerokiej grupy obywateli szacowanej przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego na liczbę ok. 100 tys. osób i zapewnia włączenie ich do systemu poszukiwań z poszanowaniem dziedzictwa kulturowego. Według strony społecznej przyjęte rozwiązanie będzie ważne dla grupy szacowanej na ok. 200-250 tys. osób, organizacji zrzeszających pasjonatów poszukiwań, zabytków, historii i jej materialnych świadectw – obywateli różnej płci, w różnym wieku o zróżnicowanym wykształceniu, pozycji materialnej i zawodowej, realizujących pasję poszukiwań przy pomocy detektorów metali. Proponowana regulacja wpłynie ponadto na efektywność pracy administracji publicznej.

Proponowane przepisy precyzują przedmiot ochrony, nie tylko go nazywając, ale także ustanawiając określone strefy ochronne. Dla skuteczności ochrony dziedzictwa kulturowego jest to niezwykle istotne, bo system zakłada również penalizację ingerencji poszukiwacza w substancję chronionego zabytku. W przepisach ustawy przewidziano także obowiązek

ministra ds. kultury i dziedzictwa narodowego do nieodpłatnego udostępniania i upowszechniania informacji przestrzennej dotyczącej obszarów pozostających pod ochroną. Efektem założeń proponowanego w nowych zapisach ustawy systemu jest cyfrowe graficzne przedstawienie na mapie tych danych, dostępne w aplikacji cyfrowej.

W Polsce zjawisko poszukiwań z detektorem metali ma swoje początki w końcu lat 80. Stosowanie tych urządzeń szybko zyskało popularność wśród pasjonatów historii. W wyniku transformacji ustrojowej wzrosło zainteresowanie przeszłością, tożsamością narodową, historyczną, kulturową. Regulacje prawne dotyczące możliwości prowadzenia poszukiwań wniosła ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zgodnie z którą poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych, w tym zabytków archeologicznych wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków. Poszukiwania bez pozwolenia uznane są w tej ustawie za przestępstwo. Wzrost zainteresowania amatorskimi poszukiwaniami zabytków sprawił, że obecna procedura administracyjna przestała być efektywna, a nawet wydolna przy założeniu dbałości o zachowanie dziedzictwa kulturowego. **Obecnie szacuje się, że zaledwie 1% obywateli poszukujących zabytków korzysta z procedury administracyjnej. Reszta pozostaje poza systemem.** Proponowane zapisy przewidują instytucję zgłaszania poszukiwań. Poszczególne przepisy ustawy nakładają na osoby poszukujące zabytków również inne obowiązki odnoszące się do dokonanych odkryć. Między innymi należy wskazać obowiązek niezwłocznego zgłoszenia i zabezpieczenia znalezionej lub pozyskanego przedmiotu, który może być uznany za zabytek, ale także przerwania poszukiwań w przypadku odkrycia trzech zabytków archeologicznych na obszarze do 100 m², szczątków ludzkich lub przedmiotów i substancji zagrażających życiu lub zdrowiu ludzi. Takie rozwiązania dają szansę zaangażowania większej liczby osób poszukujących, bez utraty przy tym nadzoru państwa nad tymi poszukiwaniami. Proponuje się kwalifikację czynu poszukiwania na terenach pozostających pod ochroną konserwatorską oraz miejscami pochówków i kaźni jako przestępstwa, dla zapewnienia prawidłowej ochrony tych miejsc. Jednocześnie za wykroczenie uznaje się niezgłoszenie poszukiwań prowadzonych na obszarach nieobjętych zakazem prowadzenia poszukiwań. Przewidziana jest także możliwość orzeczenia sądowego zakazu poszukiwań do 3 lat w przypadku działania w warunkach recydywy.

Nie można także pozostawić niezauważonego wzrostu świadomości grup społecznych i poszczególnych osób w zakresie praktycznej ochrony zabytków. Złożyły się na to zarówno działania proedukacyjne wielu organizacji pozarządowych, ale także edukacyjna działalność organów administracji publicznej, muzeów i instytucji kultury. Efektem tego są tak głośne w ostatnich miesiącach, zgłaszane przez osoby poszukujące zabytków, spektakularne odkrycia,

jak skarb monet z Trójcy-Zawichostu¹, skarb średniowiecznych brakteatów z Lubania², depozyt ozdób z epoki brązu z Cierpiszewa³, czy miecz wczesnośredniowieczny z Lewina Kłodzkiego⁴.

Wkład osób poszukujących amatorsko zabytków nie powinien także pozostać bez odpowiedniej formy gratyfikacji. Nowe zapisy ustawowe pozwolą na doprecyzowanie tej kwestii, gdyż obecne regulacje są nieostre i pozostawiają wątpliwości. Określenie w ustawie możliwości przyznawania nagród za znaleziska archeologiczne, również dla osób zajmujących się amatorsko poszukiwaniami, będzie zachętą do zgłaszania takich odkryć, a także formą uznania za właściwą postawę społeczną i zaangażowanie w prowadzenie poszukiwań zgodnie z przepisami.

Ustawa zakłada wdrożenie aplikacji mobilnej, a właściwie całego systemu teleinformatycznego, wspierającego obywateli zajmujących się amatorskim poszukiwaniem zabytków. Aplikacja będzie miała za zadanie ułatwić komunikację na linii obywatel – urzędnik oraz uprościć ocenę zgłaszanych znalezisk. Będzie także nośnikiem informacji przestrzennej o zasięgach stref wyłączonych z poszukiwań. Ma mieć ponadto za zadanie odciążenie w wielu czynnościach urzędów konserwatorskich. Dzięki systemowi zgłoszeń drogą elektroniczną będzie można powiadomić o wszelkich znaleziskach, ocenić ich zabytkowość, ale także zgłosić każdego rodzaju niebezpieczeństwa i ryzykowne sytuacje. System cyfrowy ułatwi też powiadomienie o zamiarze poszukiwań. Największą jednak korzyścią z korzystania z platformy cyfrowej będzie weryfikacja statusu miejsc poszukiwań tak, by użytkownik nie naruszył obszarów pozostających pod ochroną państwa. Od chwili wprowadzenia tego rozwiązania, każdy obywatel będzie mógł zweryfikować to samodzielnie i mieć pewność, że postępuje zgodnie z zapisami prawa. Rozwiązanie informatyczne doskonale będzie się wpisywało w rozwijany program AZP+, jak również funkcjonujących obecnie systemów mapowych wykorzystywanych przez nadleśnictwa, urzędy konserwatorskie, muzea i inne podmioty.

¹ Spotkanie naukowe na temat odkrycia w Trójcy Zawichoście w Muzeum Archeologicznym i Etnograficznym w Łodzi- <https://www.maie.lodz.pl/pl/aktualnosci/unikatowy-skarb-monet-z-trojcy-zawichostu-spotkanie-naukowe/>, Skarb z Zawichostu-Trójcy w plebiscycie National Geographic Polska i Archeologia Żywa- <https://www.umcs.pl/pl/aktualnosci,6938,skarb-z-zawichostu-trojcy-w-plebiscycie-national-geographic-polska-i-archeologia-zywa,115579.htm>

² Średniowieczny skarb pod Lubaniem- <https://wiadomosci.wp.pl/sredniowieczny-skarb-pod-lubaniem-sensacyjne-odkrycie-na-dolnym-slasku-6790036732594944a?fbclid=IwAR2drLeZ1i-mY36UtYrqGZIO3WsoOaWT92zcHyKzD-csysSTbr72UOeAeJY>, Konferencja prasowa w muzeum w Lubaniu- https://www.eluban.pl/arttykul/21519,skarb-brakteatow-pozostanie-w-lubaniu-wideo-z-konferencji-prasowej?fbclid=IwAR0IzpahNA-JnM81QYc_LvSRCiTvzbWykrwri7c4NA0GyOfBwnF4vSyq4dM

³ Skarb z Cierpiszewa- <https://www.lasy.gov.pl/pl/informacje/aktualnosci/w-lasach-torunskiego-nadlesnictwa-odnaleziono-skarb>

⁴ Miecz z Lewina Kłodzkiego- <https://klodzko.naszemiasto.pl/niesamowite-w-lewinie-klodzkiem-odnaleziono-tysiacletni/ar/c1-8919015?fbclid=IwAR3IDIUf4Hqfkop2baHFOkm3XQ2SXpE0CLVi2UzKy1J-lzB7tr3AHjdUI1E>

Stanowiąc będzie zatem synergiją z cyfrowym systemem ochrony zabytków, jaki od lat jest realizowany. Aby móc taki digitalny projekt realizować, niezbędne są także zmiany ustawowe, idące w parze z tą ideą. Cały pakiet zmian ma umożliwić i dostosować system zgłoszeń poszukiwań zabytków do nowych standardów. Wymogiem dzisiejszych czasów jest cyfryzacja wielu aspektów życia. Jako udany przykład tego kierunku działań podać należy np. aplikację mObywatel. Podobne rozwiązania działają już w niektórych krajach europejskich. W Danii i na Wyspach Owczych, platforma DIME – „Digitale Metaldetektorfund”⁵ funkcjonuje od 2018 r., gromadząc w tym czasie dane o ok. 180 tys. przedmiotów historycznych. Aplikacja cyfrowa z możliwością rejestracji znalezisk pozwoli gromadzić w jednym miejscu i udostępniać informacje o pamiątkach historycznych, jak i zabytkach o wielkim znaczeniu kulturowym, naukowym i historycznym. To duża baza danych, które mogą być materiałem do badań dla historyków, archeologów, zabytkoznawców, etnografów, antropologów kulturowych, ale także materiałem edukacyjnym dla wszystkich obywateli.

Stworzenie warunków do aktywności mającej na celu kształtowanie postaw obywatelskich przez wprowadzenie nowych przepisów umożliwiających realizację poszukiwań z poszanowaniem dziedzictwa kulturowego, jest największym i możliwym do osiągnięcia pozytywnym skutkiem społecznym projektowanej ustawy.

Projektowana ustawa nie będzie dotyczyć praw i obowiązków mikro przedsiębiorców oraz małych i średnich przedsiębiorców. W związku z powyższym nie będzie miała bezpośredniego wpływu na te podmioty.

Przedmiotowa ustawa przez nowelizację skutkować będzie koniecznością wydania aktów wykonawczych. Odnosi się to do zakresu przedmiotowego uregulowanego obecnie w rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na listę skarbów dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków.

Projektowany akt normatywny rangi ustawowej zakłada wydanie następujących aktów wykonawczych:

- rozporządzenia ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego w sprawie warunków i trybu przyznawania nagród w formie nagród pieniężnych i dyplomów,

⁵ <https://www.metaldetektorfund.dk/>

- rozporządzenia ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego w sprawie szczegółowych warunków technicznych działania aplikacji cyfrowej w wersji przeglądarkowej i mobilnej dla osób poszukujących zabytki, oraz szczegółowego trybu dokonywania zgłoszeń poszukiwań, a także zgłoszeń znalezionych przedmiotów.

Wydanie rozporządzenia w sprawie warunków i trybu przyznawania nagród pieniężnych lub dyplomów dla znalazców zabytków archeologicznych stanowić będzie wykonanie przepisu upoważniającego zawartego w art. 34 ust. 6 ustawy zmienianej. Przepisy aktu wykonawczego będą miały na celu ustalenie trybu przyznawania nagród przewidzianych dla osób, które odkryły, znalazły przypadkowo, znalazły lub pozyskały w wyniku prowadzonych zgodnie z przewidzianym w przepisach prawa trybem poszukiwania zabytków, zabytki archeologiczne. Wydanie rozporządzenia w sprawie szczegółowych warunków technicznych działania aplikacji cyfrowej w wersji przeglądarkowej i wersji mobilnej dla osób poszukujących zabytki, oraz szczegółowego trybu dokonywania zgłoszeń poszukiwań, a także zgłoszeń znalezionych przedmiotów stanowić będzie realizację przepisu upoważniającego zawartego w art. 36d ust. 9 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w nowym brzmieniu. Wprowadzone przepisami aktu wykonawczego regulacje pozwolą na sprawną obsługę prowadzenia poszukiwań zabytków przez wojewódzkich konserwatorów zabytków przy pomocy specjalnej aplikacji cyfrowej. Stworzenie aplikacji umożliwi uzyskanie dostępu do informacji na temat obszarów wyłączonych z możliwości prowadzenia poszukiwań, co będzie stanowiło znaczne wzmocnienie ochrony zabytków na tych obszarach. Wprowadzenie aplikacji będzie realizowało cel edukacyjny z zakresu edukacji archeologicznej i historycznej.

Projektowana ustawa nie wywoła skutków finansowych obciążających budżety jednostek samorządu terytorialnego.

Projekt ustawy jest zgodny z prawem Unii Europejskiej.

Warszawa, 15 czerwca 2023 r.

BAS-WAPEiM-1264/23

SEKRETARIAT Z-CY SZEFA KS

L.dz. DS.1120.774, 2023

Data wpływu 16.06.2023

Pani Elżbieta Witek
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Opinia w sprawie stwierdzenia, czy poselski projekt ustawy o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (przedstawiciel wnioskodawców: poseł Przemysław Drabek) jest projektem ustawy wykonującej prawo Unii Europejskiej w rozumieniu art. 95a regulaminu Sejmu

Projekt zmierza do znowelizowania ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840, ze zmianami). Proponowane zmiany dotyczą prowadzenia prac archeologicznych, zawiadamiania o znaleziskach archeologicznych i wynagradzania za takie znaleziska. Projekt przewiduje m.in. prowadzenie w systemie teleinformatycznym rejestru poszukiwań zabytków („rejestr poszukiwań”), zawierającego dane osobowe osób zgłaszających poszukiwania.

Projekt nie zawiera przepisów mających na celu wykonanie prawa Unii Europejskiej. Projekt nie jest więc projektem ustawy wykonującej prawo Unii Europejskiej w rozumieniu art. 95a regulaminu Sejmu.

Autor:

Marek Jaśkowski
ekspert ds. legislacji
w Biurze Analiz SejmowychAkceptował:
Dyrektor Biura Analiz Sejmowych

Przemysław Sobolewski

Warszawa, 15 czerwca 2023 r.

BAS-WAPEiM-1263/23

SEKRETARIAT Z-CY SZEFA KS

L.dz. IS. 1120. 274. 2023(2)

Data wpływu 16.06.2023

Pani Elżbieta Witek
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Opinia o zgodności z prawem Unii Europejskiej poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (przedstawiciel wnioskodawców: poseł Przemysław Drabek)

Na podstawie art. 34 ust. 9 uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 lipca 1992 roku – Regulamin Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej (Monitor Polski z 2022 r. poz. 990, ze zmianami) sporządza się następującą opinię:

1. Przedmiot projektu ustawy

Projekt zmierza do znowelizowania ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840, ze zmianami). Proponowane zmiany dotyczą prowadzenia prac archeologicznych, zawiadamiania o znaleziskach archeologicznych i wynagradzania za takie znaleziska. Projekt przewiduje m.in. prowadzenie w systemie teleinformatycznym rejestru poszukiwań zabytków („rejestr poszukiwań”), zawierającego dane osobowe osób zgłaszających poszukiwania.

Ustawa ma wejść w życie 1 maja 2024 r.

2. Stan prawa Unii Europejskiej w materii objętej projektem ustawy

Oceny projektu należy dokonać z uwzględnieniem rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych, dalej jako „rozporządzenie”)¹. Co prawda, zgodnie z art. 2 ust. 2 lit. a rozporządzenia nie znajduje ono zastosowania w ramach działalności nieobjętej zakresem prawa Unii, jednak wyłączenie to jest interpretowane przez Trybunał Sprawiedliwości wąsko, jako mające na celu jedynie wyłączenie z zakresu stosowania tego rozporządzenia przetwarzania danych osobowych dokonywanego przez organy państwowe w ramach działalności mającej na celu ochronę bezpieczeństwa

¹ Dz. Urz. UE L 119 z 4.5.2016, s. 1.

narodowego lub działalności, która może zostać zaliczona do tej samej kategorii². Zagadnienia stanowiące przedmiot projektu nie dotyczą działalności rangi ochrony bezpieczeństwa narodowego, nie są więc objęte wyłączeniem z art. 2 ust. 2 lit. a rozporządzenia. W konsekwencji rozporządzenie znajduje zastosowanie w zakresie objętym projektem.

Rozporządzenie wskazuje m.in. warunki zgodnego z prawem przetwarzania danych osobowych (art. 6). Przetwarzanie jest zgodne z prawem, jeżeli spełniony jest co najmniej jeden z warunków określonych w art. 6 ust. 1 rozporządzenia. Wśród wspomnianych warunków art. 6 ust. 1 lit. e wskazuje, że przetwarzanie ma być niezbędne do wykonania zadania realizowanego w interesie publicznym lub w ramach sprawowania władzy publicznej powierzonej administratorowi.

Ponadto art. 5 rozporządzenia określa zasady dotyczące przetwarzania danych osobowych: zgodność z prawem, rzetelność i przejrzystość, ograniczenie celu, minimalizacja danych, prawidłowość, ograniczenie przechowywania, integralność i poufność.

3. Analiza przepisów projektu ustawy pod kątem ustalonego stanu prawa Unii Europejskiej

Projekt zmierza do ustanowienia podstawy prawnej przetwarzania danych gromadzonych w rejestrze poszukiwań przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego oraz wojewódzkich konserwatorów zabytków. Dane mają być przetwarzane w zakresie niezbędnym do kontroli przestrzegania obowiązków określonych w projekcie. Administratorem danych, w tym danych osobowych, zawartych w systemie teleinformatycznym ma być minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Przetwarzanie będzie więc dokonywane w celu wykonania zadania realizowanego w interesie publicznym, a ponadto w ramach sprawowania władzy publicznej powierzonej administratorowi.

W odniesieniu do zasad dotyczących przetwarzania danych osobowych należy wskazać, że w świetle projektowanych rozwiązań dane mają być przetwarzane w oparciu o podstawę prawną określoną w ustawie i dla celów określonych w ustawie. Projekt przewiduje również ustawowe określenie zakresu przetwarzanych danych (w tym imię i nazwisko, numer PESEL, albo numer paszportu lub innego dokumentu potwierdzającego tożsamość w przypadku osoby nieposiadającej numeru PESEL, adres do korespondencji oraz adres poczty elektronicznej osoby zgłaszającej poszukiwania, pełnoletniość). Projekt wymaga również, aby minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego zapewnił m.in. ochronę przed nieuprawnionym dostępem do rejestru poszukiwań, integralność danych w rejestrze poszukiwań, rozliczalność działań dokonywanych na danych rejestru poszukiwań oraz poprawność danych

² Wyrok TSUE w sprawie C-306/21, ECLI:EU:C:2022:813, pkt 39.

przetwarzanych w rejestrze poszukiwań. Ponadto organ ten ma określić zasady bezpieczeństwa przetwarzanych danych oraz zgłaszania naruszenia ochrony danych osobowych. Dane mają być przetwarzane nie dłużej niż przez okres 3 lat od dnia ostatniej aktywności użytkownika w rejestrze poszukiwań. Realizację obowiązków określonych w art. 15 rozporządzenia (prawo dostępu do danych przysługujące osobie, której dane dotyczą) powierza się ministrowi właściwemu do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

W świetle powyższych gwarancji należy uznać, że projekt nie narusza rozporządzenia.

4. Konkluzja

Poselski projekt ustawy o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nie jest sprzeczny z prawem Unii Europejskiej.

Autor:

Marek Jaśkowski

ekspert ds. legislacji

w Biurze Analiz Sejmowych

Akceptował:

Dyrektor Biura Analiz Sejmowych

Przemysław Sobolewski